

НАЙДАВНІШІ РИСИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Виконала:
Студентка групи УР-5
Горбан Камілла

національна мова

Спільна
для всієї нації
літературної мови,
відшліфованої
майстрами
художнього слова

Народна,
яка досить
відрізняється в
різних
діалектних
ареалах

Започаткував
українську
літературну мову –
Іван

Котляревський
творами: «Енеїда»,
«Наталка Полтавка» та
«Москаль-чарівник»

Відзначилися:

Т. Шевченка,
Г. Квітки-Основ'яненка,
П. Гулака-
Артемовського, Є.
Гребінки,
Л. Боровиковського,
А. Метлинського,
В. Забіли.

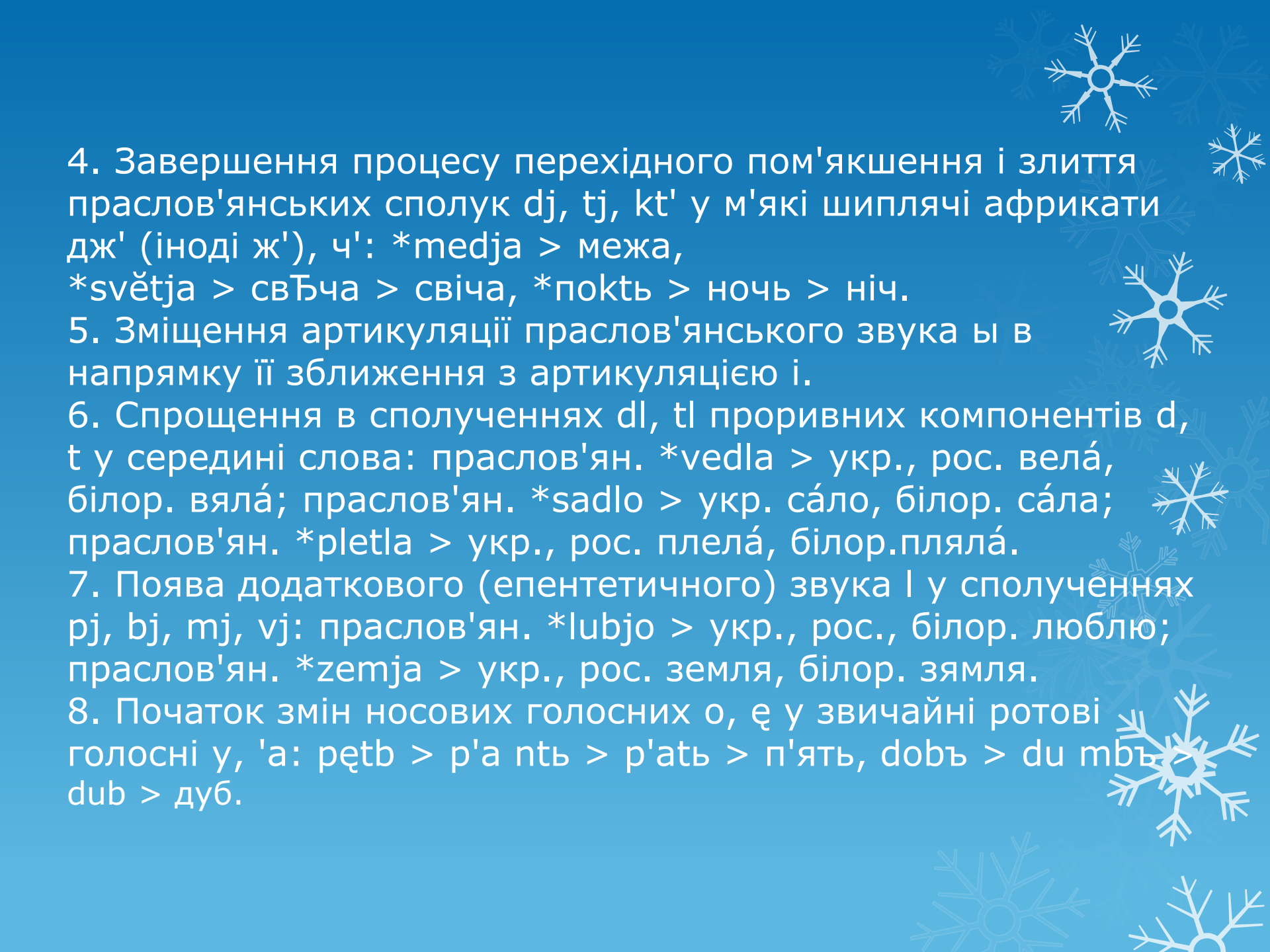
Українські мовні особливості

- 1) граматичні риси й лексика, успадковані від праслов'янської мови;
- 2) мовні особливості, що виникли в дописемний період формування української мови (VI-X ст.);
- 3) фонетичні риси, поява яких була зумовлена занепадом зредукованих ь та ь.

Протягом I-V ст. н. е. (пізньопраслов'янський період) у слов'янських говірках на території сучасної України

відбувалися такі фонетичні й граматичні зміни, які відбилися й на пізнішій структурі українських діалектів, а значна їх частина — й на особливостях інших східнослов'янських мов:

1. Перетворення (приблизно в I ст. до н. е.) дифтонгів *ort, olt, ert, elt* (де *t* — будь-який приголосний) у *rot, ret, let* з подовженням або без подовження голосного: **orbota > робота*.
2. Розвиток тенденції до зміни початкового *ě* в *o* перед наступним складом з голосними *i, e* (у західнослов'янському ареалі — в *je*): праслов'ян. **ědinъ*,
3. Перехід (приблизно протягом II-III ст. н. е.) задньоязикових приголосних *g, k, x*, перед *ъ*, утвореним з дифтонга *a oi* в середині слова перед приголосним та з дифтонгів *a oi, ei*, в закінченнях слів, у *dz' (> z')*, *ц', с'* (у західнослов'янському ареалі - в *dz', c', š*): укр. *нога* - на *нозі*, *рука* — в *руці*, *мúха* *мúсі*.

4. Завершення процесу перехідного пом'якшення і злиття праслов'янських сполук dj, tj, kt' у м'які шиплячі аффрикати дж' (іноді ж'), ч': *medja > межа, *světja > свѣча > свіча, *поктъ > ночь > ніч.

5. Зміщення артикуляції праслов'янського звука ы в напрямку її зближення з артикуляцією і.

6. Спрощення в сполученнях dl, tl проривних компонентів d, t у середині слова: праслов'ян. *vedla > укр., рос. велá, білор. вялá; праслов'ян. *sadlo > укр. сáло, білор. сáла; праслов'ян. *pletla > укр., рос. плелá, білор. плялá.

7. Поява додаткового (епентетичного) звука l у сполученнях рј, вј, тј, вј: праслов'ян. *lubjo > укр., рос., білор. люблю; праслов'ян. *zemja > укр., рос. земля, білор. зямля.

8. Початок змін носових голосних o, ę у звичайні ротові голосні у, 'a: pętb > p'a ntъ > p'atъ > п'ять, dovbъ > du tьbъ > dub > дуб.

Фонетичні риси:

- 1) вибуховий задньоязиковий приголосний g перетворився у фрикативний ɣ (кінець VI — перша половина VII ст.), і замість долова́, нога́, городъти стали вимовляти ґолова́, ноу́а, ґороду́ти;
- 2) у деяких говорах з'явилися приставні приголосні в і г на початку слів перед голосними звуками: во́сінь, во́зеро, ву́хо, вузьку́й; го́сінь, го́зеро, гове́с, го́рати (можливо, ще в племінних діалектах волинян і деревлян);
- 3) давні звуки ы, і злилися у специфічно український и (від IX-X, до XII ст.);
- 4) відбулося взаємне зближення ненаголошених голосних е-и: ве исна́, се ило́, з иле́ний, ве илу́кий, ожи еве́;
- 5) голосний е після ж, ч, ш, й перед наступним споконвічно твердим приголосним перейшов в о: женáтый - жонáтий, челобѣк — чоловік, єго́ — його́, пшенó — пшонó (IX-X ст.):
- 6) так званий «ять» (тобто специфічний дифтонг ie, який на письмі позначався літерою Ъ) на більшій частині української етнічної території перетворився на і, унаслідок чого замість ві́ече, грі́ех, ді́ети, лі́ес, лесóк, дедóк стали вимовляти ві́че, грі́х, ді́ти, лі́с, лісо́к, дідо́к (X — перша половина XI ст.) та ін.

Література:

- Стрижак О. Сербія й Україна // Україна. Наука і культура. — К., 1993. — С. 257-258.
- Там же. — С. 257.
- Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. — К., 1990. — С. 7-12.
-
- ²⁶ Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. — К., 1990. — С. 7-12.